



Fædrelandets største Søn

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

17 mai 1881

Sted

Studerterlunden, Kristiania

Omstendigheter

Afsløringen af Wergelandsstatuen

- 1 I Tilbageslagstiden efter den første franske Folkerejsning, samlede efterhaanden
Folkenes Harm sig i enkelte store Røster, i enkelte flammende Øjne. Naar vi nu
læser somme af Byrons Digte, er det som han staar i den hellige Alliances
Forsamlingssal, Ansigt mod Ansigt, Røst mod Røst; de andres er længst
5 sprængte, men hans lyder endnu haanende over Gravene. Bag ham ser vi to
straalende Øjne, de skuer profetisk paa os fra Shelley's Digte.

Disse to var Forløbere for den nye Tid og for ham, som steg af den for os.

- 10 Gjennembruddet skeede først i Trediveaarene; men allerede længe før havde
Norge faaet de konstitutionelle Betingelser for den Frihed, Verden sukkede
efter, og her - det eneste Land i Verden - søgtes Frihedens Værn og Haab hos
Bonden, Arvtageren af vore Sagaminder. Grebet heraf sprang Henrik
Wergeland op og kvad:

- 15 «Norges Fjelde sig hvælte til et Tempel for landflygtige Frihed». - «Norges
odlede Afkom arver dens Egekrandse.» - «Storthinget er Cherubim ved
Frihedens Tempel.» - «Frihedsflaget» (Trikoloren) er her; thi da Frankrigs
Løve blev jaget af et Kobbelt Kongetigere, styrtede den i Sjøen med det, en Ørn
20 tog det og frelste det hid.

Henrik Wergeland var bare Gutten den Gang, han sang dette; desto
troskyldigere var hans nationale Selvfølelse, hans Poesies dybe Kilde, hvori
Evighedstankerne spejler sig.

- 25 Netop den Gang begyndte Nationalfølelsen at forvandle sig. Den havde hidtil
især været en Statsfølelse, den begyndte nu at blive en Folkefølelse; den havde

hidtil især været en Krigsstolthed, den begyndte nu at blive en Frihedsglæde.

30

Andre Minder, andre Længsler fyldte Poesien og Kunsten. Læg Mærke til dette: Da Nationalfølelsen blev demokratisk og Friheden dens Ideal, traf den det norske Folkehjerte, da blev det forløst og fødte sin største Søn.

35 «Hurra for 17de Maj 1814» er det første Bud, som det norske Folk i sin Helhed faar fra Henrik Wergeland. Naar vi nu raaber det, har vi Lyst til umiddelbart efter at raabe: «Hurra for Henrik Wergeland». Disse to, Grundloven og han, voxte op sammen der i Ejds vold som to Kammerater. Det ender med, at de staar Ansigt til Ansigt her.

40

De voxte op sammen som to Underbarn, det ene et Menneskebarn, det andet et Valkyrjebarn, det ene synligt, det andet usynligt. Henrik Wergeland var tilfangetagen af det hele sit Liv lige til ind paa Dødslejet. Midt imellem sin dagligdagse Omgang havde han en højere, lysere, frejdigere, og Grænserne mellem endeligt og uendeligt flød altid sammen for ham, ligesom Grænserne mellem Planter, Dyr og Mennesker (han troede alt havde Sjæl, og han vilde endnu paa Dødslejet have baade Blomsterne og Veslebrunnen med til Himmeriget). Sagen var, at Frihedens Valkyrjebarn havde der i Ejds volds Lunde givet ham et Kys paa hans Mund og paa hans Øjne, saa alt blev synligt for ham i en sammenhængende Livskjæde, hvori til en vis Grad alt, det mindste med det største, blev lige vigtigt, lige kjært. Derfor, efter hvert som han udvidede sin Kundskab, udvidede han sin Kjærlighed, at fuldkommengjøres var for ham at elske; han døde i en Aandsfrihed saa smilende af Forstaaelse og Kjærlighed, at aldrig har der over Nordens Aandshimmel været seet et skjønnere Syn end Henrik Wergeland paa hans Dødsleje.

55

At han i Barndommen gik og talte fortroligt med Friheden der i Ejds voldslundene, gjorde ogsaa, at hans Liv blev en streng Frihedstjeneste. Det er i mange Stykker ligesaa poetisk som hans største Digte, og meget af det, han gjorde eller sagde, havde ofte i Øjeblikket en fyldigere Virkning end det meste af, hvad han digtede. I ved alle, at han holdt Talen og besørgede Afsløringen ved vort første Frihedsmonument, Støtten over Christian Krohg; I har vel ogsaa alle hørt, at han ved den Lejlighed mødte op i en Vadmelskjole, som ovenikjøbet var for kort til ham, og i en Værkensvest. Det kom deraf, at han ingen skikkelige Klæder længere havde igjen; han havde givet dem til Fattigfolk; thi det var en haard Tid dengang. Han kunde ingen faa laant hos Kameraterne, saasom de

65

vidste af Erfaring, at Klæderne let kunde gaa samme Vejen. Men saa forbarmede en Storthingsbonde sig over ham og laante ham sin Vadmelskjole og
70 Værkensvest. Hermed traadte Henrik Wergeland frejdigt op og talte over, hvorledes Fædrelandet skal elskes. Men nu tænker jeg, at for os har Traadene i Vadmelsfrakken tvinnet sammen et vakrere Digt herom end noget, som paa den Dag blev sagt og sunget, og jeg tænker videre, at Henrik Wergeland i Vadmelskjolen var det indflydelsesrigeste, som skede i Norge den Dag.

75

I har vel ogsaa allesammen hørt om, at Henrik Wergeland i en Tid af sit Liv gik med Lommerne fulde af Træfrø og kastede en Næve ud nu og da paa sine Spadserture og vilde have sine Kammerater til at gjøre det samme, «for ingen kunde vide, hvad som groede efter det». Dette er et saa troskyldigt og rørende
80 Digt om Fædrelandskjærlighed, at det i Virkning kommer i Højde med det største, han har skrevet.

Vi finder ham i Asylerne hos de forældreløse med Sang og med Handling, vi finder ham i Fængslerne hos de forladte paa samme Maade, i Hospitalet, i
85 Barnekamrene, i Færd med at stifte Sognebibliotheker og hjælpe Selvundervisningen op, og for den Sags Skyld selv gaa fra Gaard til Gaard i Ejds vold, arbejde paa at faa Myruds tapning, Skogplantning, give af sit Hjerteblod for at befri Folket fra Inkassatorvæsenets Vampyr, som dengang sugede det og beskyttedes af Juristeriet; han skrev om Militærmishandlingen,
90 Bestikkelserne, han arbejdede for Religionsfrihed, for de forfulgte Jøders Adgang til Landet, han skrev selv vor Frihedshistorie, han skrev filosofisk-historiske Afhandlinger, der førte ind Europas moderneste Ideer lige saa stærkt som hans stærkeste Digte -, kort der var intet saa smaat, at hans Hjerte ikke fandt det, og intet saa stort oppe i Samtiden, at hans Aand ikke omfattede det.
95 Saaledes mættet med Opgaver er vor Nationalfølelse bleven siden hans korte, men store Arbejdsdag, og naar vi fortiden har Kamp saa at sige om alt muligt paa engang, saa er dette ikke noget, som vi skal forfærdes over, men i højeste Grad glæde os over, thi desto rigere bliver her engang Slægtens Udvikling, - og dette har vi fremfor nogen anden at takke Henrik Wergeland for.

100

Og saa tænker jeg, at i Sammenligning hermed er det smaat, hvad man klager over hos ham. Derved tænker jeg ikke engang paa hans Mangler som Digter; men paa saadant, som at hans Arbejde og Liv flød ikke af den rette Kilde. Herregud, lad os overlade til en upartisk Eftertid at analysere, hvad der var i
105 hans Kilder, som gjorde Marken saa frodig og frisk efter ham. Og naar man

klager over hans stormende Ungdomsliv, - ja, jeg vil bare derom sige, at naar hans Livstræ, trods at det fik Skrammer i Barken og kanske nogle Grener knækkede, alligevel blev Skogens rankeste, største Træ, med den frodigste Krone, saa vil vi være fornøjede.

Eller er dette ikke et Verdenstræ? Det er ikke kjendt andre Steder end af os i Norge, siger man. Kan saa være; men Hardangerfjorden og Digtet over den er lige herlige, fordi man ikke taler om dem i Paris. Der kan komme den Dag, at de
115 gjør det. Og hvad hans Størrelse angaar, Verdens største Fjeld kan blive meget ringe, naar man der leder efter Bjergarter, som det ikke har. Tag af Henrik Wergelands Digte, lad mig sige 100, eller bare 50, ja bare nogle Udtryk hist og her, lad saa en Mand eller Kvinde, som kjender Literaturhistorien, og som har den Evne at kunne blive bleg, naar det Aandsstore rører deres Forestilling, at faa
120 Taarer ved et Udtryk, smeltet og gydt af den mægtigste Sindsfylde, eller at henrykkes af en ætherklar Fantasi i uendelig Aandsfrihed..., lad saadan en Mand eller Kvinde læse «til en Gran» eller «Egebladenes» Leg og Samtale paa Farten til to politiske Modstanderes Grave, eller «til Foraaret», «den første Sommerfugl», «mig selv», «den første Gang», «George Frederik von Krogh»,
125 «Ludvig Mariboe», «Robert Major» (afdøde Vinjes Yndlingsdigt, jeg hørte ham aldrig citere det, uden at jeg saa Taarer i hans Øjne), Hilsningsdigtet til England i «den engelske Lods» (og det er, som om jeg gjør en stor Uret ved at tage disse ud fra deres Sødskende og derved ligesom sige, at de er skjønnere end Hundrede, som staar igjen) eller søg nede i en mindre Sfære, f. Ex. blandt hans
130 Barnedigte; man siger om Verdensskalden Victor Hugo, at hans Barnedigte er det skjønneste, han har skrevet, - Henrik Wergelands staar fuldkommen ved Siden, ligesom hans Eventyr: «Der er Brand i Rosernes Lejr», kommer op ved Siden af H. C. Andersens allerskjønneste; eller søg ned i noget lavereliggende, tag f. Ex. «Opsang for Nantesfareren, Kommerceraad Clausen», - jeg tænker
135 den skal holde Maal..., og saa optager jeg igjen min Traad og siger: Hvis en fremmed Kvinde eller Mand, bevandret i Verdensliteraturen kunde læse dette og andet af Henrik Wergeland, vilde de ubetinget sætte ham blandt de største i hans Samtid, og i det, som er særeget for ham (og enhver stor Digter har sit særegne) holde ham for uovertruffet.

140

Det særegne for ham er: den Sindsfylde, hvori Forestillingerne inderliggjøres. Jeg gjentager det: den Sindsfylde, hvori Forestillingerne inderliggjøres, - her har jeg nemlig ikke Tid til en nærmere Udvikling; men jeg tror I forstaar, at det er dette, som giver ham hans Magt over os, saa at vi maa beundre, hvad han beundrer, og

elske, hvad han elsker, og først og fremst beundre og elske ham selv paa Grund af den grænseløse Hengivelse, hvormed han beundrer og elsker. Derfor siger vel ogsaa nu tusener og atter tusener med mig: Wergeland var i vor Barndom vor eneste literære Kjærlighed og siden altid vor dybeste, og det var af ham, vi først
150 lærte at elske Fædreland og Frihed, og det igjennem at elske ham.

Fra denne vor Barnekjærlighed er det, at Smaaskillingerne har trillet sammen og støbt hans Billede. Sagnet siger, der er Billedstøtter, som klinger, naar den opgaaende Sol rører dem. Her i Norge vil enhver opgaaende Friheds- og
155 Oplysningstanke først træffe hans Billede og derfra forstærket klinge tilbage i Slægternes Sans.

Der vil hælde mere; alt nyt fremkalder Kamp, og han vil stige ned og kæmpe med. Han er elsket af alle, men kommer vi ind paa den dybere Undersøgelse af ham som Fritænkter, som Republikaner, som den store Evolutionsaand, der sang
160 om undergaaede Verdener og om andre Verdener «der endnu slumrer ufødte i Melkevejen», - da begynder Striden.

Det er saaledes mere end et Tilfælde, at der blev Strid om ham paanyt, netop
165 som der var Strid om hans Barndomskammerat Grundloven, - om den rette Forstaaelse af den ene og om den rette Forstaaelse af den anden. Det er saa naturligt efter vore Forholde, at Hovedstaden vil blive det Sted, hvor man sidst bliver enig herom. Derfor kan vi sige, at begge, baade Grundloven og han, endnu er paa Rejse fra Ejdsvold og hid. Hvorlangt de er komne, altsaa hvor de
170 for Øjeblikket befinder sig, er ikke saa let at afgjøre, som at det er hid de vil, hvor vi foreløbig rejser hans Statue. Den Dag de begge helt er komne hid, det vil sige fulgt af hele det norske Folk, da er «første Ring» færdig og Hovedstaden blevet Norges Hjerter.

175 De, som ikke ønsker dette, ja som heri vilde se vor største Ulykke, og de, som ønsker dette og heri ser vor største Lykke, de bestraaes begge idag af hans frugtbare Tro paa Sundheden i dette Folk, - og de omfavner i ham begge Fædrelandets største Søn, - vi omfavner idag i ham (som engang før) det hele norske Folk.

180

Herfra gaar vi tilbage til Kampen; men lad os indvies til den ved at føle os Brødre og Søstre under Afglandsen af hans Billede.

185 Saa har jeg nu den Ære og uendelige Glæde paa det norske Folks Vegne at lade
Dækket falde for Billedet af den i Folkekjærligheden gjenopstandne Henrik
Wergeland.

Det falde!

190

Kilde

195 Chr. Collin og H. Eitrem (red.): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 1. Kristiania 1912, s. 511-516

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/faedrelandets-storste-son>

200

205

210

215

220